

?Populismes, democràcia i Catalunya

«Els resultats obtinguts pels hereus del neofeixisme a Itàlia poden esbossar un nou panorama polític en una Europa desestabilitzada»

Mentre escric aquestes línies encara no se saben els resultats finals de les eleccions parlamentàries italianes d'aquest diumenge. Ja sabem, però, que confirmen l'avenç de l'extrema dreta a Europa. Després de la certificació de l'auge de l'extrema dreta a les eleccions sueques, els resultats obtinguts pels hereus del neofeixisme a Itàlia poden esbossar un nou panorama polític en una Europa desestabilitzada per la guerra, la crisi energètica i la inflació resultant, quan tot just sortim de la pandèmia. Les raons d'aquest avenç generalitzat de l'extrema dreta a Europa i als EUA són molt diverses i no del tot coincidents arreu. Ara bé, un factor comú és la crisi de la cultura política de les esquerres. I, correlativament, l'actualització i reforçament de les diferents expressions de la cultura política neofeixista.

De forma imprecisa, la crònica periodística acostuma a referir-se a aquestes noves formes de neofeixisme com "populismes". En realitat, el concepte "populisme" té una significació més oberta. Les dues primeres accepcions recollides pel DIEC així ho confirmen. Mentre la primera el defineix com "corrent ideològic, polític, etc., que vol defensar els interessos i les aspiracions del poble", la segona es refereix a l'"aprofitament demagògic de les aspiracions del poble per a obtenir un benefici". La Viquipèdia es refereix, preferentment, a aquesta segona accepció: "El populisme és un terme polític imprecís per designar posicions ideològiques heterogènies, fetes de promeses a la ciutadania tenint la certesa que no es podran complir. Es destaquen per la seva aversió discursiva a les elits econòmiques, científiques i intel·lectuals, el seu rebuig dels partits tradicionals, la seva denúncia de l'egoisme per part de les classes privilegiades i la seva constant apel·lació al «poble» com a font del poder i un vague «sentit comú» com criteri superior als arguments científics".

En termes històrics, podem dir que hi ha populisme d'esquerres i populisme de dretes; populisme llibertari i populisme autoritari, amb totes les combinacions possibles. Darrerament, el populisme de dretes autoritari es troba còmode definint-se com a "llibertari". Steve Bannon és un dels principals ideòlegs d'aquesta concepció ultraconservadora que identifica llibertat amb desregulació dels mercats o de la seva regulació a favor de les plutocràcies econòmiques locals i globals.

Les grans conquestes socials sempre han estat el resultat de lluites populars amb l'objectiu d'aconseguir un accés digne a la cultura, al treball o a la política. Cap conquesta social no ha estat un regal. Ni és irreversible. Sense mobilització no s'haurien aconseguit i sense mobilització poden revertir. Des de les esquerres hi ha hagut dues apostes populistes. El populisme d'esquerres autoritari i el populisme d'esquerres democràtic. De forma quasi invariable, el populisme d'esquerres autoritari h conduït a dictadures més o menys autocràtiques. El populisme d'esquerres democràtic és el que va impulsar la capacitat transformadora de reformisme socialdemòcrata... Fins que la socialdemocràcia va perdre la seva capacitat transformadora en els darrers vint anys del segle passat. El balanç històric que podem fer és que no hi ha res més revolucionari que el populisme reformista radicalment democràtic.

I també sabem que tant se val que el populisme de dretes es presenti com obertament autoritari o "llibertari". El resultat sempre és el mateix: limitació o supressió de drets civils i democràtics i reforçament dels esquemes socials plutocràtics. Tot i que el populisme autoritari cada cop té més visibilitat a Espanya, avui no sembla que aquesta mena de populisme representi un problema imminent a Catalunya. Però cal ser-ne conscient que cap societat està plenament immunitzada. I, de fet, en l'actual context europeu, és perfectament pertinent preguntar-se quines opcions té el populisme autoritari entre nosaltres i com cal combatre aquesta eventual amenaça. Aquest serà, precisament, el tema del següent article.

